

TIL-DIL KALITI

Kadirova Nozima Akbarovna

Toshkent shahar Shayxontohur tumani 41-maktab o'zbek tili o'qituvchisi

Annotatsiya *Ma'naviyatning muhim asoslaridan biri bu til va ma'naviy merosga munosabatdir. Yurtimizda bu sohaga qaratib kelinayotgan uzluksiz va qat'iy e'tibor hatto ayrim rivojlangan davlatlarda kuzatilmaydi. Vatanimizda til va adabiyot, ma'naviyat va ma'rifatga millat ko'zgusi va xalq ruhi sifatida qaraladi. O'zbekiston Respublikasi Prezidenti aytganidek: "Dunyodagi qadimiy va boy tillardan biri bo'lgan o'zbek tili xalqimiz uchun milliy o'zligimiz va mustaqil davlatchiligimiz timsoli, bebaho ma'naviy boylik, buyuk qadriyatdir. Kimda-kim o'zbek tilining bor latofatini, jozibasi va ta'sir kuchini, cheksiz imkoniyatlarini his qilmoqchi bo'lsa, munis onalarimizning allalarini, ming yillik dostonlarimizni, o'lmas maqomlarimizni eshitsin, baxshi va hofizlarimizning sehrli qo'shiqlariga quloq tutsin". Biroq bunday yondashuv hamisha, hamma xalqlar va ularning maqsadlarida ham mavjud emas,*

Key words: *yozma ifoda, globallashuv, mustaqillik g'oyasi, zamonaviy texnologiyalar, dasturlashtirish;*

Dunyo xalqlarining faqat 50 ga yaqinida, shu jumladan, o'zbek xalqida til va uning yozma ifodasi to'la shakllangan hisoblanadi. 20ga yaqin xalqlardagina til va undagi adabiy meros ancha qadim zamonlardan buyon o'rganib kelinadi va bugun ularda o'z ona tillari va unda yaratilgan yozma hamda og'zaki merosni tadqiq etuvchi mustaqil oliy o'quv muassasalari faoliyat olib boradi. Ko'plab xalqlar, millatlar va elatlar o'zlarining bugunga qadar mavjudliklarining eng asosiy sababi tillari ekanligini hatto tasavvur ham qila olmaydilar. Vaholanki, har qaysi xalqning ona tili va adabiyoti uning milliy ruhi va o'zligining, madaniy-ma'rifiy olami, milliy g'oyasining asosi hisoblanadi. Bugungi globallashuv va axborot tezkorligi zamonida til va undagi merosning mana shu mohiyatini anglamagan xalqlarda milliy qiyofa va qadriyatlarning

nurashi borgan sari tezlashmoqda. Ko‘p ming yillik tarixi davomida yurtimiz ko‘plab istilochilarning zulmiga duchor bo‘ldi. Ayniqsa, o‘lkamiz qaramlik changaliga tushib qolgan istibdod davrlarida ona tilimizning rivojlanish imkoniyatlari cheklab qo‘yilgani hech kimga sir emas. Xalqimiz esa bu zulmlardan uni qalbi va tafakkurida asrab olib o‘tdi. Mustaqillik esa uning rivojlanishiga barcha imkoniyatlarni yaratdi. Bu o‘rinda ana shu xalqimiz qalbi va tafakkuri hamda mustaqillik g‘oyasi uyg‘unligining natijasi bo‘lgan 1989- yili yurtimizda “Davlat tili to‘g‘risida”gi qonun qabul qilinib, o‘zbek tiliga davlat tili maqomi berilgani va ushbu huquqiy norma Konstitutsiyamizda muhrlab qo‘yilganini alohida ta’kidlash lozim. Ta’kidlash kerakki, o‘zbek tili xalqimizga munosib ravishda bag‘rikenglik tilidir. Eng qadimiy asos tillardan biri sifatida uning tarkibida bugun bir necha o‘nlab millatlar, bir necha yuzlab elatlar tillari so‘z va elementlariga, eng qadimiy va eng zamonaviy atamalar, mohiyatan abadiy eskirmas ko‘plab tushunchalarga duch kelish mumkin. Bular tilimizda o‘z-o‘zidan paydo bo‘lib qolgan emas, albatta. Har bir so‘z xalq tilida o‘zining moddiy yoki ma’naviy manbai bilan birga yuzaga kelishi qonuniyati nuqtai nazaridan qarajak, xalqimizga xos bag‘rikenglik, pokdillik, mehnatsevarlik, jamoaviylik, olijanoblik, bilimlilik, barkamollik va boshqa ko‘plab xislatlarning asl mohiyati oydinlashadi. O‘xshashlikni qarangi, bag‘rikenglik elda 140 ga yaqin millat va elatlar vakillarining tinch, farovon istiqomat qilishida namoyon bo‘lsa, bag‘rikenglik tilda 10 tilda o‘qish va nashr, eshittirish va ko‘rsatuvlar amalga oshirilishida ko‘zga tashlanadi. Bu butun bir xalqqa xos til va dil birligi, so‘z va amal birligi degan ifodalarning ayni o‘zidir. 1989-yili Davlat tili haqidagi Qonunning qabul qilinishi, 1990- yili Vazirlar Mahkamasining “Davlat tili to‘g‘risida”gi qonunni amalga oshirish davlat dasturi to‘g‘risida”gi qarori, 1993- yilda “Lotin yozuviga asoslangan o‘zbek alifbosini joriy etish to‘g‘risida”gi qonun, 1995- yili “Davlat tili haqida”gi qonunning yangi tahriri, 1996- yili ushbu qonunni amalga oshirishga qaratilgan davlat dasturiga tegishli o‘zgartirishlar kiritildi, bundan tashqari, 2019- yil 21- oktabr kuni «O‘zbek tilining davlat tili sifatidagi nufuzi va mavqeini tubdan oshirish chora-tadbirlari to‘g‘risida» Farmon qabul qilindi. Unga binoan 21- oktabr sanasi yurtimizda «O‘zbek tili bayrami kuni» deb belgilandi. Shu kabi

boshqa hujjatlar qabul qilingani bu borada muhim ahamiyat kasb etdi. Shu bilan birga, Vazirlar Mahkamasida Davlat tilini rivojlantirish departamenti tashkil qilindi va uning tashabbusi bilan Atamalar qo‘mitasi tuzildi. Vazirlar Mahkamasining 2020-yil 20-yanvardagi qarori bilan barcha davlat organlari, vazirliklar va ularga tenglashtirilgan tashkilotlarda ma‘naviy-ma‘rifiy ishlar samaradorligini oshirish, davlat tili to‘g‘risidagi qonun hujjatlariga rioya etilishini ta‘minlash masalalari bo‘yicha maslahatchi lavozimi tashkil qilindi. Til va adabiyotni rivojlantirish borasida olib borilayotgan siyosat bu sohada hali amalga oshirilishi lozim bo‘lgan bir qator masalalarni ham ko‘zda tutadi. Jumladan, undan ona tilimizning qo‘llanish doirasini kengaytirish, uning tarixiy ildizlarini chuqur o‘rganish va ilmiy asosda har tomonlama rivojlantirish, amalda dunyo xalqlari orasida tarqalayotgan innovatsion texnologiyalarni yaxshi tushunish, undan unumli foydalanish uchun mazkur yangiliklarni o‘zbek tilida o‘qiy olish, zamonaviy texnologiyalarni o‘zbek tilida dasturlashtirish, fundamental fanlar, zamonaviy axborot va kommunikatsiya texnologiyalari, sanoat, bank-moliya tizimi, yurisprudensiya, diplomatiya, harbiy ish va shu kabi o‘ta muhim tarmoqlarda o‘zbek tili o‘zining haqiqiy o‘rnini egallashiga erishish masalalarini kun tartibiga qo‘ymoqdaki, bu yuksak rivojlangan mamlakatga aylanishdek maqsadimiz yo‘lida mamlakatimizning nafaqat dunyo ijobiy yangiliklarini qabul qilish va tushunish, balki dunyoga o‘zbek innovatsiyalarini taqdim etish kabi yechim bilan ham bog‘liq. Ana shunday ishlar qatorida o‘zbek tili va adabiyotining xalqimiz, jamiyatimizning ma‘naviy rivojida, zamonaviy ilm-fan taraqqiyotida tutgan o‘rni va roli bilan bog‘liq dolzarb mavzularda muhim ilmiy tadqiqotlar amalga oshirilmoqda, ko‘plab lug‘at va qomuslar, risola va darsliklar nashr etilmoqda. O‘zbek tili va adabiyoti bo‘yicha mutaxassislar, ilmiy-pedagog kadrlar tayyorlash, mazkur yo‘nalishda faoliyat olib borayotgan xodimlarni qayta tayyorlash va malakasini oshirish masalalariga katta e‘tibor berilmoqda.